

- *Україна: економічна нестійкість та вади сировинної спеціалізації (доповідач — доктор економічних наук С.О. Кораблін)*
- *Матеріалознавчі проблеми ядерної енергетики (доповідач — член-кореспондент НАН України В.М. Воеводін)*
- *Про нагородження відзнаками НАН України та Почесними грамотами НАН України і Центрального комітету профспілки працівників НАН України (доповідач — академік НАН України В.Л. Богданов)*
- *Кадрові та поточні питання*

ІЗ ЗАЛИ ЗАСІДАНЬ ПРЕЗИДІЇ НАН УКРАЇНИ 13 вересня 2017 року

Перед початком засідання Президії НАН України перший віцепрезидент НАН України академік НАН України В.П. Горбулін вручив державні нагороди групі провідних учених Національної академії наук України.

* * *

На засіданні Президії НАН України 13 вересня 2017 р. члени Президії НАН України та запрошені заслухали наукову доповідь заступника директора Державної установи «Інститут економіки та прогнозування НАН України» доктора економічних наук **Сергія Олександровича Корабліна** на тему «Україна: економічна нестійкість та вади сировинної спеціалізації» (докладніше див. с. 10).

Доповідь було присвячено проблемам нестійкості стану та динаміки національної економіки. Попри відновлення її зростання у 2000 р. (5,9%), після двох системних криз (2008—2009 та 2014—2016 рр.) вона зазнала значного падіння. Це спричинило гальмування вітчизняного виробництва (реальний ВВП України залишається на 40% нижчим за рівень 1990 р.), п'ятиразову девальвацію гривні відносно долара США, одночасне восьмиразове збільшення рівня споживчих цін, відповідний тиск на реальні доходи населення та наочну вразливість фінансів державного і приватного секторів української економіки. За даними Світового банку, впродовж 1993—2015 рр. частка України у виробництві глобального ВВП зменшилася більш ніж удвічі. Підкреслено, що гальмування вітчизняної економіки з одночасним зменшенням її ваги у світовому господарстві, крім інших причин, стало також результатом довготривалих небезпечних змін у структурі національного виробництва, що проявляються в нарощуванні експорту продукції низьких технологічних переділів.

Отже, основні причини нестійкості та вразливості української економіки пов'язані з її структурними вадами, такими

Доповідь доктора економічних наук Сергія Олександровича Корабліна

як спеціалізація на випуск та експорт продукції з низькою часткою доданої вартості. Це прив'язує національний бізнес-цикл до коливань світових цін на сировину, лишаючи країну залежною від зовнішніх факторів економічної та фінансової нестабільності.

У малих сировинних економіках, до яких можна віднести й економіку України, кризове загострення фінансово-бюджетних дефіцитів може бути лише проміжним, але не основним чинником економічної нестабільності. Їх механічне стиснення відповідно до панівних у макроекономічній політиці підходів не гарантує сталого розвитку всієї національної економіки.

Протягом 1996–2016 рр. усі економічні, фінансові, банківські та валютні кризи в Україні розгорталися на тлі падіння світових цін на сировину, яку вона експортує.

Сталий імунітет від сировинної залежності забезпечується не зовнішніми кредитами та фінансовими обмеженнями, а випереджаючим розвитком переробної промисловості на базі її інноваційного й технологічного оновлення.

В обговоренні доповіді взяли участь перший віце-президент НАН України академік НАН України В.П. Горбулін, член правління Інституту суспільно-економічних досліджень кандидат економічних наук А.А. Максюта, віце-президент Асоціації платників податків Укра-

їни кандидат економічних наук О.В. Шлапак, директор Державної установи «Інститут економіки та прогнозування НАН України» академік НАН України В.М. Геєць, державний секретар Міністерства економічного розвитку і торгівлі України О.Ю. Перевезенцев, заступник академіка-секретаря Відділення економіки НАН України, директор Інституту економіко-правових досліджень НАН України доктор юридичних наук В.А. Устименко, член-кореспондент НАН України С.О. Довгий, голова Західного наукового центру НАН України та МОН України, директор Фізико-механічного інституту ім. Г.В. Карпенка НАН України академік НАН України З.Т. Назарчук, заступник міністра освіти і науки України доктор фізико-математичних наук М.В. Стріха, директор Головної астрономічної обсерваторії НАН України академік НАН України Я.С. Яцків, академік НАН України В.Я. Тацій.

У виступах відзначалося, що в доповіді порушено гострі проблеми економічного розвитку України, зокрема структурних вад вітчизняного виробництва, що свідчить про збільшення ризиків і навіть загроз його сировинної спеціалізації. Поступова втрата колишніх технологічних позицій у галузі переробної промисловості та випуску продукції з підвищеною часткою доданої вартості може перетворити Україну на сировинний додаток індустріальних економік.

Президія НАН України зазначила, що актуальним завданням вітчизняної академічної науки має стати поглиблення співпраці з органами державної влади у напрямі розроблення та реалізації політики забезпечення технологічного розвитку національної економіки, модернізації її матеріальної і технічної бази, освоєння випуску нових видів продукції з більшою високою часткою доданої вартості.

Наголошувалося, що НАН України підготувала і надала Міністерству економічного розвитку і торгівлі України великий перелік науково-технічних розробок, готових до впровадження в різних галузях економіки. Було висловлено сподівання, що Міністерство дієво сприятиме залученню державних органів, про-

відних підприємств державного сектору економіки до використання науково-технічних розробок НАН України. Це стосується, зокрема, й участі наукових установ і організацій Академії у виконанні підприємствами оборонно-промислового комплексу завдань і заходів Державної цільової програми реформування та розвитку оборонно-промислового комплексу України на період до 2021 року.

Загалом, як було зауважено, спільна реалізація завдань, передбачених Угодою про співпрацю між Національною академією наук України та Міністерством економічного розвитку і торгівлі України від 26.07.2017, сприятиме встановленню міцних партнерських відносин, спрямованих на впровадження результатів розробок академічних установ у виробництво, ефективну модернізацію і розвиток вітчизняної економіки.

* * *

Далі присутні заслухали наукову доповідь директора Інституту фізики твердого тіла, матеріалознавства та технологій Національного наукового центру «Харківський фізико-технічний інститут» члена-кореспондента НАН України **Віктора Миколайовича Воеводіна** на тему «Матеріалознавчі проблеми ядерної енергетики» (стенограму див. на с. 22).

У доповіді було наголошено на важливості й ефективності досліджень фахівців Академії, спрямованих на потреби ядерно-енергетичного комплексу України, а також на вагомих результатах співпраці установ НАН України з ДП «Національна атомна енергогенеруюча компанія «Енергоатом» та міжнародного співробітництва з Євратомом.

Частка ядерної енергетики в загальній структурі виробництва електроенергії в Україні в першому півріччі 2017 р. становила 58,4%. На сьогодні альтернативи ядерній енергетиці немає, питання полягає лише в забезпеченні енергобалансу за рахунок як ядерних, так і інших джерел енергії.

У всьому світі ядерна енергетика ґрунтується на трьох складових — безпека, ефективність і стабільність. Безпечна робота атомних станцій

Доповідь члена-кореспондента НАН України Віктора Миколайовича Воеводіна

визначається, зокрема, надійністю конструкційних реакторних матеріалів. Економічність ядерної енергетики забезпечується підвищенням потужності енергоблоків, збільшенням тривалості кампаній та підвищенням ступеня вигорання ядерного палива. На сьогодні властивості радіаційних матеріалів є ключовим фактором, який обмежує комерційну перевагу і безпеку ядерної енергетики.

Фахівцями НАН України розроблено ефективні методи оцінювання і подовження ресурсу об'єктів атомної енергетики. Активно ведуться роботи з дослідження вже існуючих сплавів цирконію, а також із розроблення нових модифікованих сплавів для використання в активній зоні реактора з метою збільшення ступеня вигорання палива і забезпечення можливості маневрування потужністю блоків. В установах Академії розвивається також новий напрям досліджень зі створення ядерного палива, стійкого до аварійних інцидентів, розроблення захисних покриттів для цирконієвих сплавів паливних оболонок. Запропоновано нові класи перспективних матеріалів, толерантних до високого рівня радіації. Крім того, науковці НАН України багато уваги приділяють проблемі безпечного поводження з відпрацьованим ядерним паливом і радіоактивними

відходами. Розробки учених-ядерників виявилися також затребуваними у сфері охорони здоров'я.

Під час обговорення доповіді у виступах першого віце-президента НАН України академіка НАН України В.П. Горбуліна, директора відокремленого підрозділу «Науково-технічний центр» Державного підприємства «НАЕК «Енергоатом» М.І. Власенка, академіка-секретаря Відділення фізико-технічних проблем матеріалознавства НАН України, заступника директора Інституту електрозварювання ім. Є.О. Патона НАН України академіка НАН України Л.М. Лобанова, директора Інституту ядерних досліджень НАН України члена-кореспондента НАН України В.І. Слісенка, академіка-секретаря Відділення ядерної фізики та енергетики НАН України, генерального директора Національного наукового центру «Харківський фізико-технічний інститут» академіка НАН України М.Ф. Шульги, почесного директора Інституту магнетизму НАН України та МОН України академіка НАН України В.Г. Бар'яхтара, директора Головної астрономічної обсерваторії НАН України академіка НАН України Я.С. Яцківа, академіка-секретаря Відділення фізики і астрономії НАН України академіка НАН України В.М. Локтева було підкреслено важливість проведення робіт з науково-технічного супроводу ядерної енергетики, серед яких особливе місце посідають проблеми безпечної роботи енергоблоків АЕС, а також оцінка та подовження ресурсу корпусів реакторів і основного обладнання атомних станцій. Завдяки співпраці установ Академії з НАЕК «Енергоатом» вже подовжено дозвільний термін експлуатації 5 блоків, що дало змогу державі зекономити значні кошти та час, необхідний для будівництва нових реакторів.

Підкреслювалося, що не менш важливим напрямом діяльності науковців Академії є участь у роботах зі створення матеріалів для вітчизняних елементів ядерно-паливного циклу, а також у вирішенні проблем поводження з відпрацьованим ядерним паливом та радіоактивними відходами. На сьогодні профільним комітетом Верховної Ради України розгляда-

ється доцільність розроблення концепції відповідної державної програми. У разі прийняття позитивного рішення науковці мають взяти активну участь у її розробленні та реалізації.

Було висловлено думку, що не варто також оминати питання удосконалення і створення нових ядерних технологій та матеріалів, покликаних підвищити безпеку виробництва електроенергії на АЕС та економічну ефективність ядерної галузі. Можливості для проведення таких робіт мають зрости після введення в експлуатацію вже збудованої в Харкові ядерної підкритичної установки «Джерело нейтронів».

Президія НАН України наголосила, що, враховуючи широке коло актуальних матеріалознавчих науково-технічних завдань у галузі ядерної енергетики, НАН України та НАЕК «Енергоатом» мають докласти зусиль для активізації і поліпшення координації співпраці у цій сфері. При цьому, крім розвитку наукових досліджень та розробок, значну увагу необхідно зосередити на підготовці висококваліфікованих кадрів як для підприємств галузі ядерної енергетики, так і для наукових установ.

* * *

Члени Президії НАН України розглянули також низку поточних питань:

- прийняли рішення про присвоєння звання «Почесний доктор Національної академії наук України» лауреату Нобелівської премії з фізіології і медицини 2008 р., почесному професору Німецького центру дослідження раку **Харальду цур Хаузену (Harald zur Hauxen)** та ректору Цзілінського університету академіку Китайської інженерної академії наук, професору **Лі Юаньюань (Li Yuanquan)** за вагомий внесок у розвиток науки, суспільний прогрес, забезпечення миру, взаєморозуміння й співробітництва між народами;
- підтримали клопотання про відзначення трудово-го колективу Інституту фізичної хімії ім. Л.В. Писаржевського НАН України Почесною грамотою Кабінету Міністрів України за визначні заслуги перед державою у розвитку хімічної науки, вирішенні фундаментальних проблем створення новітніх речовин і матеріалів хімічного виробництва та їх широке впровадження у різні галузі господарського комплексу України, а також з нагоди 90-річчя від дня заснування установи;

- погодили питання про видання у серії «Біобібліографія вчених України» книги «Сергій Іванович Пирожков», враховуючи його вагомий особистий внесок у розвиток демографічних досліджень в Україні, методологію стратегічного аналізу та економічного розвитку, забезпечення національної безпеки країни і науково-організаційну діяльність НАН України, а також у зв'язку з 70-річчям від дня народження;

- заслухали інформацію про співпрацю НАН України з Міністерством оборони України та Генеральним штабом Збройних сил України.

* * *

Крім того, Президія НАН України ухвалила низку організаційних і кадрових рішень.

Призначено:

- академіка НАН України **Стрелка Володимира Васильовича** на посаду радника при дирекції Інституту сорбції та проблем ендоекології НАН України.

Затверджено:

- члена-кореспондента НАН України **Белевцева Рудольфа Яковича** на посаді завідувача відділу екології та термодинаміки геосфер Державної установи «Інститут геохімії навколишнього середовища Національної академії наук України»;

- члена-кореспондента НАН України **Забулонова Юрія Леонідовича** на посаді завідувача відділу ядерно-фізичних технологій Відділення ядерної, радіаційної та техногенно-екологічної безпеки Державної установи «Інститут геохімії навколишнього середовища Національної академії наук України»;

- члена-кореспондента НАН України **Лисиченка Георгія Віталійовича** на посаді завідувача відділу комплексних геохімічних та хіміко-аналітичних досліджень Державної установи «Інститут геохімії навколишнього середовища Національної академії наук України»;

- кандидата біологічних наук **Майстрову Надію Володимирівну** на посаді ученого секретаря Інституту гідробіології НАН України;

- кандидата історичних наук **Пацай Тамару Анатоліївну** на посаді ученого секретаря Інституту народознавства НАН України;

- кандидата філологічних наук **Заїку Наталію Михайлівну** на посаді ученого секретаря Українського мовно-інформаційного фонду НАН України.

Погоджено кандидатуру:

- доктора геологічних наук **Ремезової Олени Олександрівни** на посаду завідувача відділу геології

корисних копалин Інституту геологічних наук НАН України;

- доктора технічних наук **Сизоненко Ольги Миколаївни** на посаду головного наукового співробітника Інституту імпульсних процесів і технологій НАН України;

- доктора технічних наук **Кенсицького Олега Георгійовича** на посаду завідувача відділу моделювання машин змінного струму Інституту електродинаміки НАН України;

- доктора біологічних наук **Гудкова Дмитра Ігоровича** на посаду завідувача відділу водної радіоекології Інституту гідробіології НАН України;

- доктора біологічних наук **Клоченка Петра Дмитровича** на посаду завідувача відділу екології водних рослин та токсикології Інституту гідробіології НАН України;

- доктора хімічних наук **Линника Петра Микитовича** на посаду завідувача відділу прісноводної гідрохімії Інституту гідробіології НАН України;

- доктора біологічних наук **Потрохова Олександра Спиридоновича** на посаду завідувача відділу біології відтворення риби Інституту гідробіології НАН України;

- доктора історичних наук **Чухліба Тараса Васильовича** на посаду головного наукового співробітника Інституту історії України НАН України;

- доктора юридичних наук **Денисова Володимира Наумовича** на посаду завідувача відділу міжнародного права та порівняльного правознавства Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України;

- доктора юридичних наук **Костенка Олександра Миколайовича** на посаду завідувача відділу проблем кримінального права, кримінології та судоустрою Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України;

- доктора політичних наук **Кресіної Ірини Олександрівни** на посаду завідувача відділу правових проблем політології Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України;

- доктора юридичних наук **Малишевої Наталії Рафаелівни** на посаду завідувача відділу проблем аграрного, земельного, екологічного та космічного права Інституту держави і права ім. В.М. Корецького НАН України;

- кандидата філологічних наук **Легкого Миколи Зіновійовича** на посаду завідувача відділу франкознавства Державної установи «Інститут Івана Франка НАН України»;

- доктора філологічних наук **Бріцина Віктора Михайловича** на посаду головного наукового співробітника Інституту мовознавства ім. О.О. Потебні НАН України.

Відзнакою НАН України «За наукові досягнення» нагороджено:

- завідувача відділу Інституту геологічних наук НАН України доктора геолого-мінералогічних наук, професора **Іваніка Михайла Михайловича** за багатолітню плідну працю вченого і педагога та вагомий особистий внесок у розвиток наукових досліджень у галузі морської геології, стратиграфії і палеонтології;
- директора регіонального філіалу Національного інституту стратегічних досліджень в місті Дніпро доктора технічних наук, професора **Шевцова Анатолія Івановича** за багатолітню плідну високопрофесійну працю, вагомий особистий внесок у дослідження питань підвищення ефективності управління національною безпекою, зміцнення обороноздатності держави та стратегічних пріоритетів розвитку України.

Відзнакою НАН України «За професійні здобутки» нагороджено:

- провідного наукового співробітника Інституту геологічних наук НАН України кандидата геолого-мінералогічних наук **Маслун Нінель Володимирівну** за багатолітню плідну наукову і науково-організаційну працю та особистий внесок у розвиток фундаментальних і прикладних досліджень у галузі палеонтології і стратиграфії;
- ученого секретаря Інституту імпульсних процесів і технологій НАН України кандидата технічних наук **Сінчук Аллу Вадимівну** за багатолітню сумлінну і плідну працю, вагомий здобутки у науково-організаційній діяльності та особистий внесок у розвиток Інституту;
- директора Інституту економіки промисловості НАН України академіка НАН України **Амошу Олександра Івановича** за багатолітню плідну наукову, науково-організаційну і педагогічну працю та вагомий особистий внесок у розвиток соціально-економічних досліджень;
- почесного директора Інституту мовознавства ім. О.О. Потебні НАН України академіка НАН України **Скляренка Віталія Григоровича** за багатолітню плідну працю вченого, педагога і організатора науки та вагомий творчі здобутки у галузі мовознавства;
- голову Національної служби посередництва і примирення **Окіса Олександра Ярославовича** за багатолітню плідну працю та надання НАН України висококваліфікованої правової допомоги з питань соціального діалогу і запобігання колективним трудовим спорам;
- заступника директора Дунайського біосферного заповідника НАН України кандидата історичних наук **Федоренка Василя Арсентійовича** за багатолітню плідну природоохоронну діяльність, значний особистий внесок у розвиток заповідної справи та з нагоди 50-річчя від дня заснування заповідника.

Відзнакою НАН України «За сприяння розвитку науки» нагороджено:

- директора Державного підприємства «Дослідний завод зварювальних матеріалів Інституту електрозварювання ім. Є.О. Патона НАН України» **Косенка Петра Олексійовича** за високопрофесійну плідну працю та багаторічне сприяння розвитку зварювальної науки;
- ректора Харківського національного університету будівництва і архітектури доктора архітектури, професора **Шкодовського Юрія Михайловича** за багаторічну плідну працю вченого, організатора і педагога та активне сприяння розвитку будівельної й архітектурної освіти і науки в Україні;
- директора Дунайського біосферного заповідника НАН України кандидата біологічних наук **Волошкевича Олександра Миколайовича** за багатолітню плідну природоохоронну діяльність, значний особистий внесок у розвиток заповідної справи та з нагоди 50-річчя від дня заснування заповідника.

Відзнакою НАН України «За підготовку наукової зміни» нагороджено:

- керівника Сектору з координації наукових досліджень Науково-організаційного відділу Президії НАН України кандидата технічних наук **Ульяненка Олександра Петровича** за багатолітню плідну працю в апараті Президії НАН України, вагомий професійний здобутки у науково-організаційній і науково-координаційній діяльності та значний особистий внесок у підготовку наукових кадрів;
- провідного наукового співробітника Інституту кібернетики ім. В.М. Глушкова НАН України доктора технічних наук, професора **Петрухіна Володимира Олексійовича** за багатолітню плідну наукову і науково-організаційну працю, вагомий здобутки у професійній діяльності та особистий внесок у підготовку наукових кадрів вищої кваліфікації;
- академіка-секретаря Відділення ядерної фізики та енергетики НАН України, генерального директора Національного наукового центру «Харківський фізико-технічний інститут» академіка НАН України **Шульгу Миколу Федоровича** за багатолітню плідну працю вченого, організатора наукових досліджень у галузі ядерної фізики і ядерної енергетики та вихователя наукової зміни.

Подякою НАН України відзначено:

- генерального директора Державного підприємства «Науково-виробниче підприємство «Видавництво «Наукова думка» НАН України» кандидата біологічних наук **Алексеєнка Ігоря Ростиславовича** за багатолітню плідну високопрофесійну діяльність у галузі видання наукової літератури та вагомий особистий внесок у його розвиток;

- співробітників Дунайського біосферного заповідника НАН України — наукового співробітника **Балацьку Тетяну Іванівну**; наукового співробітника **Волошкевич Олену Володимирівну**; провідного інженера наукової групи **Полякову Оксану Іванівну**; старшого інспектора служби державної охорони **Силаріна Василя Тарасовича**; головного бухгалтера **Топтигіну Ольгу Перфілівну**; ученого секретаря **Яковлеву Ірину Василівну**; наукового співробітника **Яковлева Максима Вікторовича** — за багатолітню плідну природоохоронну діяльність, значний особистий внесок у розвиток заповідної справи та з нагоди 50-річчя від дня заснування заповідника.

Почесною грамотою Президії НАН України і Центрального комітету профспілки працівників НАН України нагороджено:

- ученого секретаря Відділу міжнародних зв'язків НАН України **Блажевича Євгена Олеговича** за багатолітню сумлінну працю у відділі, особисті професійні здобутки та відповідальне ставлення до виконання посадових обов'язків і доручень керівництва;

- трудовий колектив Харківського національного університету мистецтв ім. І.П. Котляревського за багаторічну плідну наукову і педагогічну діяльність, вагомий внесок у розвиток музичної і театральної освіти в Україні та з нагоди 100-річчя від дня заснування університету;

- членів Всеукраїнської громадської організації «Всеукраїнська асамблея докторів наук з державного управління» — президента **Романенка Євгена Олександровича**; виконавчого директора Президії **Чаплай Ірину Віталіївну**; голову Рівненського осередку **Акімову Людмилу Миколаївну** — за багатолітню плідну наукову, педагогічну і громадську діяльність, вагомі творчі здобутки у дослідженні питань державного управління та особистий внесок у науково-освітній розвиток України.

- співробітників Дунайського біосферного заповідника НАН України — заступника директора з загальних питань **Гончара Євгена Станіславовича**; інспектора служби державної охорони **Зубрицького Олександра Олександровича**; старшого інспектора служби державної охорони **Ізотова Івана Федоровича**; інспектора служби державної охорони **Овсянникова Руслана Савелійовича**; інспектора служби державної охорони **Сайтарли Віктора Валерійовича**; старшого інспектора служби державної охорони **Стрельченка Віктора Яковича**; інспектора служби державної охорони **Чебана Геннадія Васильовича** — за багатолітню плідну природоохоронну діяльність, значний особистий внесок у розвиток заповідної справи та з нагоди 50-річчя від дня заснування заповідника.

За матеріалами засідання підготувала О.О. МЕЛЕЖИК